

Naslov članka/Article:

Davorin Jenko v srbski medijski podobi

Avtor/Author:

Franc Križnar

DOI:

CC licenca

Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Brez predelav

Glasba v šoli in vrtcu št. 1-2/2017, letnik 20

ISSN 1854-9721

Izdal in založil: Zavod Republike Slovenije za šolstvo

Kraj in leto izdaje: Ljubljana, 2017

Spletna stran revije:

<https://www.zrss.si/strokovne-revije/glasba-v-soli-in-vrtcu/>

Davorin Jenko v srbski medijski podobi

»Skladatelj in zborovodja Davorin Jenko (roj. 9. 11. 1835 v Dvorjah pri Cerkljah na Gorenjskem – u. 25. 11. 1914 v Ljubljani) je doživel nekaj malega (glasbenega) izobraževanja v Kranju, Ljubljani, Trstu, na Dunaju in v Pragi. V glavnem pa je bil avtodidakt. 1858–1862 je bil kot študent prava na Dunaju zborovodja Slovenskega pevskega društva, 1863–1865 je vodil Srbsko cerkveno pevsko društvo v Pančevu (Srbija), 1865–1877 Beograjsko pevsko društvo, 1871–1902 pa je bil dirigent v Narodnem gledališču v Beogradu. Med njegovimi glasbenimi prvenci so vokalne skladbe (zbori in samospevi). Najpopularnejša iz tega Jenkovega opusa je prav gotovo njegov moški zbor a cappella *Naprej, zastava slave!* (1860; na besedilo oz. poezijo S. Jenka), ki je pozneje postala slovenska himna (danes pa je himna Slovenske vojske! avtor opombe F. Križnar). V tem okolju je preživel in deloval več kot polovico svojega življenja. Razširil je svojo kompozicijsko dejavnost na instrumentalno in scensko. Napisal je glasbo za več kot 80 iger, mdr. za igro *Vračara* (1882), ki je predhodnica srbske operete, in za igro *Pribislav i Božana* (1894), blizu tipu romantične opere. V svoji glasbi pa je uporabljal tudi elemente srbske ljudske glasbe. Uvršča se med začetnike srbskega nacionalnega sloga, ki ga je utemeljil Kornelije Stanković, realizirala pa sta ga Stevan Stevanović Mokranjac in Josif Marinković. Tako je pomemben predvsem za razvoj srbske glasbe njenega zgodnjega obdobja in hkrati za razvoj slovenske glasbene romantike. Leta

1910 se je vrnil v Ljubljano, kjer je 25. novembra 1914 tudi umrl.¹ Srbi so na televiziji in sedaj še na dveh DVD-jih uresničili kar dva odlična spomina na našega in njihovega skladatelja D. Jenka; oboje 2014, ko smo eni in drugi obhajali 100. obletnico Jenkove smrti.

Davorin Jenko – ustvarjalec himen in budnic (DVD, 65 min.)

Ta DVD, ki je praktično posnetek njihove TV-oddaje, oddaje RTV Srbije (režiser Dragomir Zupanc), prinaša neke vrste antologijski pogled na Jenka: od njegovega rojstva v Dvorjah pri Cerkljah, šolanja v Kranju, Ljubljani, Trstu in na Dunaju pa vse do Jenkovega ustvarjalnega in poustvarjalnega vrha, ki ga je doživel prav v Srbiji: v Pančevu in Beogradu. S svojimi budnicami, himnami,² kot so to npr. *Naprej zastava slave* (slovenska) in *Bože pravde* (srbska) pa si je Jenko postavil neke vrste internacionalni spomenik. Tega ne gre pozabiti niti po več kot 100 letih njegove smrti. Postal je nesmrten. To mu priznavajo

1 KRIŽNAR, Franc. Življenje in delo Davorina Jenka, str. 21 (V: JENUŠ, Gregor (ur.), KRIŽNAR, Franc (ur.). *Davorin Jenko: (1835–1914)*. Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije, 2015, str. 7–21).

2 Oblika in vsebina (literarna in glasbena) antične in slavilne pesmi, slavnostne pesmi v stari Grčiji, tudi liturgične hvalnice, slavnostne pesmi kot simbol idejne ali državne pripadnosti, himne pa so tudi last himničnega pesništva (v začetku tudi *himnus*).

vsaj Slovenci in Srbi, če ne še kdo drug. Prav te oblike skladb so že v Jenkovem panslavizmu pomembno vplivale na mladi- no takratnega časa (19. in 20. stol.) kot dandanes. Zlasti je bila ta zvrst aktualna v (i)zbranih družbah in zborih v šestdesetih letih 19. stol. Kot povedo bratski Srbi v tej TV-oddaji in zdaj na DVD-ju, je Jenko dosegel vrhunec in zrelost prav v srbski kneževini in kraljevini in še največ kot zborovodja in kapel- nik *Narodnega gledališča* v Beogradu. Tako je prav srbski glas- beni kulturi podaril številne skladbe za odrske izvedbe; med njimi je kot že zapisano tudi aktualna srbska (državna) himna *Bože pravde*. Ni čudno, da so izdajatelji tega ploščka: *RTS KOP, Muzikološki inštitut SAZU, Nacionalni svet slovenske narodne manjšine v Republiki Srbiji* in *Društvo Slovencev v Beogradu - Društvo »Sava«*, izjemno ponosni na »svojega« in »našega« Jenka, saj je po njihovih besedah postavil temelje kvalitetnim ljubiteljskim zborom v vsej Srbiji in še posebej v beograjski operi. Kot skladatelj pa je Srbom dal še vedno aktualno himno *Bože pravde* (na besedilo Jovana Đorđevića, sicer pa odlomek iz alegorije *Markova sablja*). Napisal je tudi veliko (orkestral- nih) *uvertur, opereto - kvazi opero* in mnogo skladb, pisanih v srbskem (folklornem) melosu, ki so žive še danes. Saj je po- gosto zanje uporabil tudi izvorne srbske folklorne inštrumente. Srbi jim (tudi v tej TV-oddaji in na DVD-ju) rečejo enostavno »komadi s petjem.« Poleg režiserja D. Zupanca je (so)avtorica tega DVD-ja še Ana Pavlović. Začetek Jenkove življenjske in delovne kronologije je poverjen pripovedi enega od Jenkovih sodobnikov, enega od pevskih solistov v *SNP Dobrice Milu- tinovića*, Jenkovega umetniškega kolega, ki se ga še kako spo- minja v samo Jenku znanem etosu. Iz celotne pripovedi, ki je ves čas bogato ilustrirana tako z izvornim arhivskim gradivom in sodobnimi ter zgodovinskimi (tonskimi) posnetki, izvemo, da je Jenko začel fragment svoje srbske kariere v Pančevu, ki

je takrat (dec. 1862) kot pevovodja, učitelj petja in skladatelj (torej ustvarjalec in poustvarjalec) prišel na povabilo z Dunaja; potem ko mu pri študiju prava ni uspelo prav v ničemer. To se je zgodilo v *Srbskem cerkvenem pevskem društvu*, kjer je vsaj formalno ostal vse do 1865. leta. Pred tem pa se je še na Dunaju (začetek l. 1860) iz krstnega Martina preimenoval v Davorina.³ To je zvenelo bolj panslovansko in iz tega pa so se razvile tudi znamenite »davorije«, ki spremljajo našega Jenka prav izza srbs- kih časov njegovega začetka in vrhunca. V Pančevu je Jenko nasledil slovitega Kornelija Stankovića.⁴ Za Jenka je veljalo vse od Dunaja, Pančeva in do (zaključnega) Beograda, da je bil nepopustljiv zborovodja, posebno do solistk in solistov, zato je tudi v Pančevu že prvič naletel na nasprotovanja nekaterih tamkajšnjih intelektualcev, članov društva, češ da ni ne Srb in ne Hrvat in da kot tak ne more biti zborovodja in skladatelj tega društva (*Srbsko cerkveno pevsko društvo*). Kljub temu je Jenko s trdim delom oblikoval odličen ljubiteljski pevski zbor. L. 1871 je bil povabljen v beograjsko (glasbeno) gledališče, četudi se je z Beogradom (kot učitelj petja in zborovodja *Prvega beograjske- ga pevskega društva*, 1865–1870) spogledoval že vse od l. 1865. Tako je bilo tudi z gledališčem, saj je v letih 1870–1877 vodil tudi gledališki zbor (vmes je bila še Jenkova epizoda v Pragi, 1869–1870), in pa *Kraljevo narodno gledališče* 1871–1902: naj- prej kot zborovodja in na koncu kot (glavni) dirigent kapelnik (in ves čas tudi kot skladatelj in aranžer); vse do leta 1902, ko je bil upokojen, še nekaj časa (do smrti »svoje« življenjske so- potnice in gledališke prvakinje Avguste Vele Nigrinov⁵ v tam- kajšnjem dramskem gledališču, vse do 1908, ko je nenadoma umrla). V Beogradu je (sam) živel še eno leto, nato pa prodal

³ Po slovanskem 7-glavem bogu vojne Davorju (Rugovitu).

⁴ Srbski skladatelj, melograf in pianist (1831–1865).

⁵ Slovenska in srbska gledališka igralka (1862–1908).

hišo na Dositejevi ul. 33, kupil novo v Ljubljani in od 1910 do smrti živel v Ljubljani, kjer je (na Žalah) tudi pokopan. Prav v beograjskem gledališču je Jenko doživel zenit svojih uspehov: Srbi so ga 1882 priznali za »nacionalnega« skladatelja, do konca (19.) stoletja pa je dobil še vsa najvišja (srbska) priznanja prav za kvalitete svojega dela; največ na ustvarjalnem, skladateljskem področju. L. 1888 je bil kot edini glasbenik in Nesrb sprejet med člane *Srbske kraljeve akademije*. Med drugim je z vojaško godbo (kot kapelnik) nastopil tudi l. 1902 na beograjski železniški postaji ob sprejemu Nikole Tesle v Beogradu. Vsa ta dejstva in (druge) podrobnosti pripovedujejo na posnetku muzikologinje Ivana Vesić, Anica Szabo, Katarina Tomašević in Mladena Prelić.

TV-oddajo in DVD so (tehnično) realizirali: snemalec Milan Stanić, montažer Đorđe Anđelković, grafična oblikovalka Valentina Danilović, izvršna producentka in izbor (predstavljen) glasbe Ana Pavlović in prevajalka (v slovenski jezik) Maja Đukanović.

Veče kompozicija / Večer skladb Davorina Jenka (1835–1914), Povodom stogodišnjice smrti kompozitora / Ob 100. obletnici smrti skladatelja (DVD, 49.10 min.)

Na tem drugem DVD-ju je posnetek s koncerta skladb D. Jenka v prostorih SANU, ki je bil v izvorni srbski produkciji v letu skladateljeve obletnice, 27. 11. 2014 v Beogradu. Na teh posnetkih, ki je dobesedno avdio in video posnetek koncerta v živo, poslušamo poleg že omenjenih Jenkovih himen in budnic še napitnice in pa fragment njegovega solističnega in komornega opusa. Zborom, ki jih že poznamo, so dodali še samospeve in solistično klavirsko glasbo v izvorni skladateljevi priredbi.

Ta repertoar je razpet med izvorno skladateljevo slovensko produkcijo in večinskim, srbskim opusom. Na posnetku so izvedbe Jenkovih zborov in (nekaterih) samospevov, izvedenih v (izvirnem) slovenskem jeziku: *Naprej, zastava Slave!* (Simon Jenko), *Lipa* (Ljudska in Miroslav Vilhar), *Strunam* (France Prešeren), *Na tujih tleh* (Anton Funtek) in *Vabilo* (S. Jenko). V srbskem jeziku pa so še *Naš kršni dome* (Ljubinko Petrović), *Opelo, Mlada Jelka* (Dragomir Brzak), *Među braćom* (N. Špun) in *Bože pravde* (Jovan Đorđević). Izvajalci so: (le) 12-članski (odlični) *Ekumenski moški zbor* (a cappella) iz Beograda z dirigentom Bratislavom Prokićem, sopranistka Radmila Vladetić, baritonist Oliver Szabo Batanč, pianistka Milica Sekulić (slednja je poleg obveznih spremljav izvedla tudi izvorno Jenkovo priredbo njegove orkestrske *uverture Kosovo*) in komentatorka koncerta Adriana Szabo. Koncert in posnetek sta realizirala Anica Szabo in Dragomir Zupanc. Posneli so ga s kar tremi kamerami: Saša Radojević, Dušan Krivec in Petar Bakić, montažo je opravil Dejan Živković, oblikovanje je delo Marije Vauda, posnetek in DVD pa sta nastala v produkciji *EAI productions* in *Nacionalnega sveta slovenske nacionalne manjšine v Republiki Srbiji*. Koncert, ki mu zdaj sledimo v neke vrste trajnem zapisu kot del srbske in slovenske kulturne dediščine, pa je bil organiziran v okviru 100. obletnice smrti D. Jenka v Beogradu (26.–27. 11. 2014) s svečano akademijo, znanstvenim simpozijem in omenjenim koncertom – *Večerom skladb D. Jenka*.

Jenko je tako še enkrat prikazan kot eden izmed utemeljiteljev srbske glasbe v drugi polovici 19. stol. Ima pa tudi pomembno mesto in vlogo med prvimi glasbenimi romantiki v Sloveniji. Tako D. Jenko ni le »naš« (slovenski) in »vaš« (srbski) glasbenik (skladatelj in dirigent), ampak je »edini.« Tako o njem (slovenski) bratje in kolegi Srbi, kako pa mi, Slovenci?